

CORVINÁK ÉS HÁBORÚK

Dumitru Vitcu

Din istoria bibliotecii „Corvina”. Semmificatia politica a unui gest reparator (A „Corvina” könyvtár történetéből. Egy jóvátételei gesztus politikai jelentősége),

In: Istorie si civilizatie. Profesorului

C. Cihodaru la a 80-a aniversare

(Történelem és civilizáció.

C. Cihodaru professzornak

80. születésnapjára),

Iasi, 1988, 587–596.

A szerző – bizonyára a XIX. századi román történelem sorsdöntő eseményeinek külföldi visszhangját kutatva – felfigyelt az „Athenaeum” című amerikai folyóirat budapesti tudósítójának egy jelentésére, melyet három hét múltán, rövid kommentár kíséretében, a „The New York Times” is átvett (1877. április 14., 2. old., V. hasáb). A tudósító egyike lehetett annak a több mint 300 újságírónak, aki a közelből igyekezett nyomon követni a balkáni konfliktus fejleményeit, melyeket felforgósított Oroszország, s nyomában Románia várható beavatkozása. Az említett jelentés azonban nem ezekre a politikai és katonai fejleményekre vonatkozott, hanem a korabeli művelődési élet egy fontos – a magyar olvasó számára bizonyára nem ismeretlen – eseményére, nevezetesen arra, hogy Abdul Hamid szultán visszaszolgáltatt Magyarországnak 35 kötetet Mátyás király három és fél évszázaddal korábban Nagy Szolejmnán parancsára Törökországba hurcolt híres könyvtárából. Ám D. V. írásának alapgondolata éppen az, hogy az általa „felfedezett” sajtóhír, illetve a magyar politikai körökben és közvéleményben igen kedvező visszhangot kiváltó szultáni gesztus kapcsolatba hozható a Balkánon zajló eseményekkel.

Írásának első (hosszabbik) részében a szerző áttekinti Mátyás könyvtárának történetét, felsorolva az 1877-ben visszaszolgáltattott művek jegyzékét is. (Az amerikai újság adatain kívül D.V. a következő munkákra támaszkodik: Edouard Sayous, Histoire générale des Hongrois, Second ed., Budapest–Paris, 1900; Sidney L. Jackson, Libraries and Librarianship is the West. A brief History, McGraw-Hill Book Company, New York, Ilie Stanciu. Calatorie in luna cartii (Utazás a könyv világába), Bucuresti, 1970; Mustafa Ali Mehmed, Istoria turcilor (A törökök története), Bucuresti, 1976; lásd: 1–9. fejezet.)

D. V. cikkének befejező részében tér rá tulajdonképpeni mondandójára, igyekezvén kimutatni a Corvina-ügy román vonatkozásait és a szultáni gesztus indítékait – amelyek, mint írja, elkerülték a New York Times tudósítójának figyelmét. A cikk e részét (592–594. old.) teljes egészében idézzük:

„Mi készíthette Abdul Hamidot arra, hogy ajándékként átnyújtsa a magyaroknak a „Corvina” könyvtár állományának egy részét, melyet annak előtte több alkalommal is kitartóan próbáltak visszaszerezni, s amelyért tekintélyes anyagi kárpótlást ajánlottak fel? Nyilván nemcsak annak magasabbrendű felismeréséről volt szó a szultán részéről, hogy helyénvaló és szükséges lehet egy több mint három évszázados hadizsákmány visszaszolgáltatása. Véleményünk szerint a válasz igen egyszerű: az adott körülmények között, amikor küszöbön állt Oroszország beavatkozása a balkáni konfliktusba s román részről folytak az azonos célt szolgáló politikai-diplomáciai és katonai előkészületek, Ausztria–Magyarország pedig semleges magatartást tanúsított, amit hivatalosan is kifejezett a reichstadti egyezmény (1876. július 8.), majd a Budapesten kötött Habsburg–cári titkos megállapodás (1877. január 15.) és az ugyanabban az évben, március 15-én létrejött politikai egyezmény, az adott

körülmények között tehát a szultáni gesztus célja az volt, hogy érzékennyé tegye a magyar közvéleményt és politikai köröket, hogy letérítse őket a bécsi diplomácia útvonaláról és hogy a Porta oldalára állítsa őket. A terep alkalmas volt egy ilyen diverzió számára, s az „ajándék” csak megerősítette az újdonsült haszonélvezők cár-ellenes és román-ellenes érzelmeit.

A magyar újságok egyébként már közvetlenül az 1877. április 4-én megkötött román-orosz egyezmény aláírása után – kihasználva az egyezményt íránt Európa-szerte megmutatkozó kedvezőtlen fogadtatást is – ellenségesen léptek fel Oroszországgal szemben és a Románia elleni cselekvésre bujtogattak. Ezzel egyidejűleg a gúnyúzési kampány odáig fajult, hogy azt állították, egyetlen honvédsztag elegendő ahhoz, hogy szétzúzza az egész román hadsereget. (A hivatkozás/10. jegyzet: *Memoriile regelui Carol I. De un martor ocular* (I. Károly király emlékiratai. Egy szemtanútól), vol. IX, Bucuresti, 1912. p. 67.) Az Ottomán Birodalommal való érdekközösséget világosan megfogalmazza, többek között, az ugyanazon év őszén kibocsátott „Magyarok Kiáltványa” is (11. jegyzet: a „Kiáltvány” szövegét a korabeli román lapok is közölték, egyebek mellett a „Curierul. Foaia intereselor generale”, Iasi, 1877. október 6., 3. old.), mely fegyverre szólított fel Törökország ügyéért, azzal érvelve, hogy

„Mi is veszélyben vagyunk; ha ők (a törökök – D. V. megjegyzése) elbuknak, mi is elbukunk.” Ezt a következményeket illetően egyébként reális felfogást természetesen nemcsak a „Kiáltvány” aláírói vallották, akik között ott találjuk Klapka tábornokot is, aki 1859-ben Al. I. Cuza fejedelem megértését és támogatását élvezte Magyarország szabadságának ügye iránt.

Bizonyára ugyanaz a – pillanatnyi politikai érdekek azonosságából fakadó – meggyőződés diktálta Abdul Hamid szultán meglepő gesztusát, mely nem arra volt hivatva, hogy jóvátegyen egy olyan történelmi igazságtalanságot, melyet nagy elődje követett el a magyarok kárára, hanem arra, hogy megelőzze saját összeomlását, szövetkezve az egykori ellenféllel egy más, sokkal nagyobb nemzeti igazságtalanság védelmére, a románok rovására.”

Befejezésül: a kötetet, melyben D. V. írása megjelent, a Iasi-i „Al. I. Cuza” Tudományegyetem Történelem és Filozófia Kara adta ki, Ion Toderascu és Ion Agrigoroaiei gondozásában. Az ünnepelt medievista, Constantin Cihodaru professzor életművének felmérésével nyitó, XX + 663 oldalas, változatos tartalmú kötet az egyetem sokszorosító műhelyében készült.

László Attila